

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 92/2019

Varhainen vuorovaikutus luo perustan lapsen puheenkehitykselle

Lahtinen Sanna, Laurila Siljamari, Riuttanen Virpi, Kajula Outi

12.12.2019 ::

Vauvalla on synnynnäinen tarve hakea turvaa ja hoivaa erilaisilla ilmauksilla ja viesteillä, kuten eleillä, ääntelyllä ja itkulla. Vauva oppii nopeasti, millaisella viestinnällä hän saa hoivaajaltaan toivomansa kaltaista hoitoa ja huolenpitoa ja millainen viestintä puolestaan vie hoivaajan kauemmaksi hänestä. Sillä, miten hoivaaja näitä vauvan viestejä tulkitsee, on suuri merkitys vauvan emotionaalisen kiintymyssuhteen muodostumiselle ja puheenkehitykselle. Ääntelyn, puheen ja kielen kehityksen edellytyksenä on, että lapsella on mahdollisuus varhaiseen vuorovaikutukseen. Varhainen vuorovaikutus on yhtenä osana Oulun ammattikorkeakoulun hoitotyön opetukseen laaditusta oppimateriaalista, jonka aiheena on lapsen puheen kehitys sekä yleisimmät puheen ja kielen häiriöt.

Lapsen puheenkehityksen kulku

Normaalisti kehittynyt terve lapsi alkaa hymyillä vastavuoroisesti noin kuukauden iässä ja jo kolmen kuukauden ikäinen vauva kykenee vastavuoroiseen ääntelyyn [1]. Ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuvaa ääntelyn kehitystä kutsutaan esileksikaaliseksi kehitykseksi, jonka aikana tyyppillisesti kehittyvä lapsi kokeilee monenlaisia äänneitä ja ääntelyitä. Lapsella on synnynnäinen valmius reagoida kielellisiin ärsykkeisiin ja erottaa kielelliset äänneet muista äänistä. Tutkimusten mukaan lapsella onkin mahdollisuus oppia ensimmäisen ikävuotensa aikana minkä tahansa kielen äänneet. Vauva oppii havaitsemaan äänneiden kestoja, painotusta, puheen sävelkorkeutta, rytmiä ja jaksottelua. Lähiympäristössä käytetty kieli muovaa lapsen ääntelyä hiljalleen kyseisen kielen äänneitä kohti. Esileksikaalisen kehityksen kannalta on merkittävää, että vauva kuulee riittävästi toisten ihmisten puhetta, ja että hänen kanssaan ollaan vuorovaikutuksessa. [2]

Noin yksivuotiaana lapsi ymmärtää yksinkertaisia kehotuksia ja alkaa muodostaa sanoja itse sekä käyttää ilmaisun tukena erilaisia eleitä. Yksivuotias lapsi myös ymmärtää jo noin 50 sanaa, ja sen lisäksi hänen käyttösäntönsä alkaa laajentua nopeasti. Tämä kiihtyvän puheenkehityksen vaihe on merkittävä lapsen puheenkehityksen kannalta, ja sen viivästyminen tai puuttuminen voi viitata haasteisiin kielenkehityksessä. Keskimäärin puolentoista vuoden iässä lapsi osaa nimetä joitain esineitä ja asioita sekä noudattaa yksinkertaisia ohjeita. Lapsi ymmärtää tässä iässä noin 200 sanaa ja osaa itse tuottaa noin 50 sanaa. Kaksivuotias lapsi osaa pääasiallisesti ilmaista itseään sanoin ja suuresta yksilöllisestä vaihtelusta riippuen lapsi osaa tuottaa noin 250–450 sanaa ja puhua pienin lausein. Tässä iässä lapsi ymmärtää puhetta huomattavasti paremmin kuin vielä pystyy itse sitä tuottamaan, minkä lisäksi ääntäminen on osin vielä puutteellista. 3-4-vuotiaana lapsi puhuu jo hyvin ymmärrettäviä lauseita, keskustelelee sanallisesti, tuottaa monipuolisesti monimutkaisiakin sanoja ja lauserakenteita sekä käyttää tarkkoja ilmaisuja. Jonkin verran ilmenee vielä virheellisiä ja "omatekoisia" sanoja ja taivutusmuotoja. Viisi – kuusi -vuotiaana lapsi puhuu jo sujuvasti ja selvästi, mahdollisia lieviä artikulaatiovirheitä lukuun ottamatta. Tässä iässä lapsen sanavarasto on jo laaja ja hän hallitsee sanojen yhdistelyä koskevat perussäännöt sekä taivutusjärjestelmän kieliopilliset säännönmukaisuudet. Terve esikouluikäinen lapsi käyttääkin kieltä jo monipuolisesti, ja hän osaa muun muassa keskustella, neuvotella, lorutella, riimitellä, leikkiä kielellä ja hallita jonkin verran lukemisen ja kirjoittamisen alkeita. [3]

Varhainen vuorovaikutus

Varhainen vuorovaikutus alkaa muodostua äidin ja vauvan välille jo raskausaikana kehollisen dialogin muodossa. Tutkimukset osoittavat, että sikiö alkaa kuulla jo kohdussa ja vauva pystyy tunnistamaan äidin puheäänän heti syntymän jälkeen. Onkin hyvä, että äiti juttelee kohdussa kasvavalle vauvalle jo raskausaikana, sillä se auttaa äitiä luomaan yhteyttä tulevaan vauvaansa. [3] Vauva oppii tunnistamaan myös muiden läheisten ihmisten, kuten isän ja sisarusten puheäänä. Tämä luo tärkeää pohjaa syntymän jälkeen alkavalle vauvan ja hoivaajan väliselle varhaiselle vuorovaikutukselle. [4]

Varhainen vuorovaikutus on edellytys vauvan tunne-elämän, neurobiologian ja sosiaalisten taitojen kehitykselle [5]. Hyvällä tavalla toimivassa varhaisessa vuorovaikutuksessa vanhempi hakee katsekontaktia lapseen, pitää tätä lähellä, juttelee tälle vastavuoroisesti ja vastaa tämän ilmaisemiin tarpeisiin turvallisesti ja ennakoitavasti. Jotta vauvan ja hoivaajan välinen kiintymyssuhde kehittyy vahvaksi ja hyväksi, on tärkeää, että vauva kokee olonsa turvallisiksi ja saavansa tarvitsemansa hoidon riittävän nopeasti. [6] Riittävän hyvässä varhaisessa vuorovaikutuksessa vauvan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tarpeet tulevat huomioituiksi ja ymmärretyiksi [5]. Hyvällä tavalla toimivan varhaisen vuorovaikutuksen avulla lapsi oppii tärkeitä vuorovaikutustaitoja, joilla on suuri merkitys lapsen myöhempään puheen, kielen ja kommunikoinnin kehitykseen [4].

Varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen ilmaisemiin viesteihin vastataan turvallisesti siten, että hänen tarpeensa tulevat täytetyiksi. Varhainen vuorovaikutus on siis hellää kommunikointia arkipäiväisissä tilanteissa, kuten vaipanvaihdossa, ruokailussa, kylvetyshetkissä, leikissä, nukkumaanmenohetkissä ja muissa arjessa toistuvissa tilanteissa. Lapsi tarvitsee tunteen siitä, että vanhempi viettää aikaa mielellään hänen kanssaan. [7] Vauva seuraa vuorovaikutuksessa vanhemman ilmeitä ja eleitä tarkasti ja alkaa mukailla vanhemman ilmeitä esimerkiksi supistamalla huuliaan ja myöhemmin jäljittelemällä vanhemman puhetta erilaisilla äänneillä. Tämä varhainen vastavuoroinen kommunikointi on perustaa lapsen sosiaalisten taitojen kehitykselle ja puheen varhaiselle kehitykselle. Lapsen kasvaessa vanhempi voi tehokkaasti tukea puheenkehitystä lukemalla lapselle kirjoja. Nykytutkimukset osoittavat, että lapsen sanavarasto karttuu tehokkaasti, kun hänelle luetaan paljon. Lukuhetket ovat myös tärkeitä vuorovaikutustilanteita lapsen ja vanhemman välillä. [8]

Puutteellinen vuorovaikutus

Vauvan käytöstä seuraamalla voidaan huomata erilaisia merkkejä, jotka kertovat puutteellisesta varhaisesta vuorovaikutuksesta. Tällaisia merkkejä ovat esimerkiksi vauvan ääntelyn ja liikehännän vähyys, hidas reagointi ärsykkeisiin, kasvojen ilmeikkyyden vähyys sekä haluttomuus katsekontaktin ylläpitämiseen. Mitä voimakkaammin nämä oireet ilmenevät, sitä huolestuttavampi lapsen tilanne on. Näihin merkkeihin on tärkeä kiinnittää huomiota ja reagoida tehokkaasti, jotta vauva ja hänen hoivaajansa saavat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa riittävät tukitoimet tilanteen korjaamiseksi. Varhaisen vuorovaikutuksen toteutumisen seurannassa neuvolalla on ensiarvoisen tärkeä rooli. ^[51]

Oppimateriaali hoitotyön opetukseen

Oulun ammattikorkeakoululle laadittiin opinnäytetyönä ^[41] oppimateriaali lapsen puheen kehityksestä sekä yleisimmistä puheen ja kielen häiriöistä. Oppimateriaalin yhtenä osana on varhainen vuorovaikutus. Tavoitteena oli luoda mahdollisimman selkeä ja informatiivinen lasten hoitotyön opetuksen oppimateriaali, jonka tietoperusta kerättiin kirjallisuuskatsauksena aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta ja tieteellisistä julkaisuista. Itseopiskelumateriaalin muodossa oleva oppimateriaali palvelee mahdollisimman monenlaisia oppijoita. ^[91] Materiaali on audiovisuaalinen PowerPoint, jossa hyödynnettiin tekstiä, kuvia, videoita ja ääntä. Näin aihetta voidaan opiskella jo hoitotyön perusopintojen aikana, sillä on tärkeää, että hoitotyötä tekevät ammattilaiset ovat tietoisia lapsen puheen kehityksestä ja varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä, jotta heillä on kyky tunnistaa siihen liittyvät mahdolliset ongelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä rohkeutta puuttua niihin.

YLEISIMMÄT PUHEEN JA KIELEN HÄIRIÖT

- ▶ Puheen ja kielen häiriöt ovat yleisiä lasten kehitykseen liittyviä häiriöitä, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi lapsen kehitykseen ja sosiaalisiin taitoihin, ellei niihin puututa.
- ▶ Voivat olla primaarisia tai sekundaarisia.
- ▶ Puhehäiriö voi olla kehityksellinen kielellinen häiriö, toiminnallinen eli motorinen häiriö tai rakenteellinen häiriö.

Sanna Lahtinen & Sijjamari Laurila, 2019

7

KUVA 1. Kuva itseopiskelumateriaalista ^[41]

Lähteet

1. [△]Lyytinen, P. 2014. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Helsinki: PS-kustannus, 51–69.
2. [△]Törölä, H. 2015. Ääntelyn kehitys ensimmäisen ikävuoden aikana. Teoksessa O. Aaltonen, R. Aulanko, A. Iivonen, A. Klippi & M. Vainio (toim.) Puhuva ihminen. Puhetieteiden perusteet. Helsinki: Otava, 107–113.
3. [^]^{ab}Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. 2015. Puheen, kielen ja kommunikoinnin kehitys lapsuudessa. Teoksessa O. Aaltonen, R. Aulanko, A. Iivonen, A. Klippi & M. Vainio (toim.) Puhuva ihminen. Puhetieteiden perusteet. Helsinki: Otava, 107–113.

4. ^{^abcd}Lahtinen, S. & Laurila, S. 2019. Lapsen puheen kehitys sekä yleisimmät puheen ja kielen häiriöt – oppimateriaali. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Oulu. Hakupäivä 21.5.2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201905037515>
5. ^{^abc}Puura, K. & Hastrup, A. 2018. Varhainen vuorovaikutus (VaVu). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Hakupäivä 11.4.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali...>
6. [^]Launonen, K. 2006. Varhainen vuorovaikutus kielen kehityksen perustana. Suomen lääkärilehti 37, 3719–3723.
7. [^]Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2018. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. Helsinki. Hakupäivä 8.5.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta...>
8. [^]Silvén, M. 2006. Mitä varhainen vuorovaikutus ja 2-vuotiaan kielitaito kertovat kehityksen jatkumosta? Tampereen yliopisto. Puhe ja kieli 26 (2), 115–122.
9. [^]Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2017. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Sanoma Pro Oy.

Metatiedot

Nimeke: Varhainen vuorovaikutus luo perustan lapsen puheenkehitykselle

Tekijä: Lahtinen Sanna; Laurila Siljamari; Riuttanen Virpi; Kajula Outi

Aihe, asiasanat: kielellinen kehitys, kielen omaksuminen, lapsen kehitys, lapset, puhe, puheen kehitys, varhainen vuorovaikutus

Tiivistelmä: Varhainen vuorovaikutus on tärkeää lapsen puheen kehitykselle ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Artikkelin perustuu opinnäytetyöhön, jossa kuvattiin lapsen puheen kehitystä sekä yleisimpiä puheen ja kielen häiriöitä itseopiskelumateriaalin muodossa. Opinnäytetyössä luotiin Oulun ammattikorkeakoulun toiveiden pohjalta mahdollisimman selkeä ja informatiivinen oppimateriaali lasten hoitotyön opetukseen, joka palvelee mahdollisimman monenlaisia oppijoita.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jossa tuotos painottui ja jossa hyödynnettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tietoperustan laatimisessa. Oppimateriaali tehtiin Power Point -itseopiskelupaketiksi hyödyntäen tekstiä, kuvia, videoita ja ääntä.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2019-12-12

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019060518519>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Lahtinen, S., Laurila, S., Riuttanen, V. & Kajula, O. 2019. Varhainen vuorovaikutus luo perustan lapsen puheenkehitykselle. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 92. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019060518519>.